

ПРЕС-РЕЛІЗ

Школа політичної аналітики НаУКМА Презентація результатів опитування «Що думає українське суспільство про ситуацію на Донбасі?» 01.11.2019

Дослідження проводилося Київським міжнародним інститутом соціології на замовлення Школи політичної аналітики НаУКМА з 27 серпня по 23 вересня 2019 року.

Опитування проведено в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні, яку виконує Міжнародний фонд "Відродження" у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) за фінансової підтримки Посольства Швеції в Україні.

Польовий етап тривав з 8 по 20 вересня 2019 року. Опитування проводилося в 110 населених пунктах (PSU) у всіх областях України, окрім автономної республіки Крим. У Донецькій і Луганській областях опитування проводилися тільки на територіях, що контролюється Україною. В результаті польового етапу було зібрано 2035 анкет.

Для проведення опитування була розроблена стратифікована, чотириступенева випадкова вибірка, випадкова на кожному ступені. Вибірка репрезентативна для дорослого населення, яке постійно проживає на території України, не проходить військову службу і не перебуває у в'язницях або медичних закладах (лікарнях, медичних інтернатах).

Статистична похибка вибірки (з імовірністю 0.95 і за дизайн-ефекту 1.5) не перевищує: 3.3% для показників, близьких до 50%, 2.8% для показників, близьких до 25 або 75%, 2.0% для показників, близьких до 12 або 88%, 1.4% для показників, близьких до 5 або 95%, 0.7% для показників, близьких до 1 або 99%.

В межах опитування нас цікавили думки населення України про те, які саме інструменти культурної й соціальної реінтеграції варто використовувати та чи потребують змін окремі аспекти державної політики щодо внутрішньо переміщених осіб. Також, очікування українців щодо розвитку ситуації в разі повернення ОРДЛО під контроль української влади та погляди на те, як Українська держава має будувати свою політику щодо різних категорій людей, що проживають на тимчасово окупованих територіях.

Щодо культурної та гуманітарної політики, то насамперед слід зауважити, що **56%** погоджуються з тим, що більшість культурного продукту (наприклад, книжок, серіалів, фільмів) та ЗМІ на Донбасі має бути українською мовою. Проти – 43,2% (Таблиця 1).

Водночас, **41,9%** респондентів згодні, що створення телевізійного російськомовного каналу сприятиме інтеграції непідконтрольних територій (проти 24,8%). Хоча тут варто зауважити високий відсоток тих хто не визначився (Таблиця 2).

Нарешті, переважна більшість (**61,4%**) вважають, що Донбас має більше спільної історичної та культурної спадщини з Україною, ніж з Росією. При цьому з

значених 61,4% – 44% повністю згодні з цим. У порівнянні – є 14,6% тих, хто притримується протилежної думки та 13,4 тих, хто обирає «компромісний» варіант. (Таблиця 3). **Цікаво, що розподіл відповідей на це питання фактично не залежить від мови спілкування вдома з рідними, і відповідь «повністю згодний/згодна» переважає серед усіх**, хоча ті, хто спілкується українською є категоричніші (Таблиця 3.1). Натомість, за (макро)регіональним розподілом можна виокремити Східний регіон: на відміну від всіх інших, де так само переважаючою є відповідь «повністю згодний/згодна», жителі Сходу більш схильні обирати «компромісне» «і так, і ні» (27,2%), і фактично у своїх відповідях діляться на третини (Таблиця 3.2).

Таблиця 1. Більшість культурного продукту (книги, серіали, фільми) та ЗМІ на Донбасі має бути українською мовою.

ВАЖКО СКАЗАТИ	6.1
Повністю не згодний/згодна	23.0
Частково не згодний/згодна	10.2
І так, і ні	14.6
Частково згодний/згодна	17.3
Повністю згодний/згодна	28.7

Таблиця 2. Створення телевізійного російськомовного каналу сприятиме інтеграції непідконтрольних територій.

ВАЖКО СКАЗАТИ	19.3
Повністю не згодний/згодна	16.0
Частково не згодний/згодна	8.8
І так, і ні	14.1
Частково згодний/згодна	16.5
Повністю згодний/згодна	25.4

Таблиця 3. Донбас має більше спільної історичної та культурної спадщини з Україною, ніж з Росією.

ВАЖКО СКАЗАТИ	10.4
Повністю не згодний/згодна	7.7
Частково не згодний/згодна	6.9
І так, і ні	13.6
Частково згодний/згодна	17.4
Повністю згодний/згодна	44.0

Таблиця 3.1. Донбас має більше спільної історичної та культурної спадщини з Україною, ніж з Росією. Розподіл за мовою спілкування вдома, з рідними

	Українською	Російською	І українською, і російською однаковою мірою	Іншою	Загалом
ВАЖКО СКАЗАТИ	8,8%	10,9%	14,0%	30,0%	10,4%
Повністю не згодний/згодна	3,9%	12,9%	10,3%	0,0%	7,7%
Частково не згодний/згодна	5,7%	8,7%	7,0%	3,3%	6,8%
І так, і ні	9,4%	18,8%	17,4%	6,7%	13,5%
Частково згодний/згодна	20,2%	13,6%	16,5%	16,7%	17,5%
Повністю згодний/згодна	52,0%	35,2%	34,7%	43,3%	44,1%
Загалом	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 3.2. Донбас має більше спільної історичної та культурної спадщини з Україною, ніж з Росією. Розподіл за макрорегіонами

	Західний	Центральний	Південний	Східний	Загалом
ВАЖКО СКАЗАТИ	7,3%	11,9%	13,5%	6,9%	10,4%
Повністю не згодний/згодна	3,9%	5,6%	8,5%	18,6%	7,7%
Частково не згодний/згодна	7,0%	4,6%	6,0%	13,4%	6,8%
І так, і ні	12,5%	9,4%	12,9%	27,2%	13,6%
Частково згодний/згодна	20,2%	21,5%	10,3%	14,8%	17,4%
Повністю згодний/згодна	49,2%	47,1%	48,7%	19,0%	44,0%
Загалом	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Хоча українці й переважно переконані, що для (кращої) інформаційної реінтеграції окупованих територій Донбасу потрібна окрема структура (41,6% погоджуються, проти – 22,3%), проте більше третини (36,1) або не впевнені в цьому, або не можуть нічого сказати. Це може також вказувати на **недостатню поінформованість громадян та розмитість поняття інформаційної інтеграції та власне самої ідеї такої структури.** (Таблиця 4).

Таблиця 4. Для інформаційної реінтеграції окупованих територій Донбасу потрібна окрема структура (відомство).

ВАЖКО СКАЗАТИ	26.3
Повністю не згодний/згодна	13.8
Частково не згодний/згодна	8.5
І так, і ні	9.8
Частково згодний/згодна	17.3
Повністю згодний/згодна	24.3

Низка питань опитування стосувалась внутрішньо переміщених осіб та жителів окупованих територій. Зокрема щодо їх інтегрованості та можливості брати участь в політичному житті.

Абсолютна більшість населення згодні, що внутрішньо переміщеним особам слід надати право голосу в усіх виборах, включно з місцевими – а саме 79,5%. (Таблиця 5). Більше того, якщо подивитись на розподіл відповідей на це питання за макрорегіонами, то видно, що найбільш наполегливими щодо надання права голосу у всіх виборах є респонденти на Півдні та на Сході України (відповідно 90,9% та 93,1%). Можливим поясненням цього є те, що ці два макрорегіони прийняли найбільше ВПО, тож проблема складності реалізації виборчих громадянських прав є для них більш нагальною та безпосередньою. (Таблиця 5.1).

Водночас, цікаво подивитись на розподіл відповідей на питання, наскільки респонденти погоджуються, що внутрішньо переміщених осіб не варто допускати до служби в ЗСУ. Хоча більшість й не погоджується з таким «вибірковим ставленням» до внутрішньо переміщених осіб (40,7%), проте досить високими є й відсотки тих, хто згодний/згодна (31,4%) або вагається (23,7%) (Таблиця 6).

Таблиця 5. Внутрішньо переміщеним особам (ВПО) слід надати право брати участь в усіх виборах, включно з місцевими.

ВАЖКО СКАЗАТИ	6.6
Повністю не згодний/згодна	4.4
Частково не згодний/згодна	4.3
І так, і ні	5.2
Частково згодний/згодна	14.6
Повністю згодний/згодна	64.9

Таблиця 5.1. Внутрішньо переміщеним особам (ВПО) слід надати право брати участь в усіх виборах, включно з місцевими. Розподіл за макрорегіонами

	Західний	Центральний	Південний	Східний	Загалом
ВАЖКО СКАЗАТИ	6,6%	11,3%	2,8%	2,1%	6.6%
Повністю не згодний/згодна	6,1%	5,0%	3,2%	1,7%	4.4%
Частково не згодний/згодна	6,4%	6,2%	1,2%	1,0%	4.3%
І так, і ні	7,2%	7,3%	2,0%	2,1%	5.2%
Частково згодний/згодна	18,3%	20,9%	6,8%	5,9%	14.6%
Повністю згодний/згодна	55,4%	49,4%	84,1%	87,2%	64.9%
Загалом	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 6. Внутрішньо переміщених осіб (ВПО) не варто допускати до служби в Збройних силах України.

ВАЖКО СКАЗАТИ	15.1
Повністю не згодний/згодна	34.6
Частково не згодний/згодна	10.1
І так, і ні	8.6
Частково згодний/згодна	11.3
Повністю згодний/згодна	20.4

З твердженням, що жителі тимчасово окупованих територій не мають іншого вибору, ніж отримувати російський паспорт, більшість українців не згодна (41,4%), хоч ще десь третина (29,2%) і вагається з відповіддю або не може відповісти на питання (Таблиця 7). Цікаво, що макрорегіональний розподіл за цим питанням показує, що всі макрорегіони мають схожі розподіли відповідей, а найбільш відрізняються жителі Центру, які виявляють більшу компромісність (Таблиця 7.1).

Таблиця 7. Жителі тимчасово окупованих територій (т. зв. «ДНР/ЛРН») не мають вибору і змушені отримувати російські паспорти.

ВАЖКО СКАЗАТИ	19.0
Повністю не згодний/згодна	29.5
Частково не згодний/згодна	12.0
І так, і ні	10.2
Частково згодний/згодна	11.9
Повністю згодний/згодна	17.3

Таблиця 7.1. Жителі тимчасово окупованих територій (т. зв. «ДНР/ЛНР») не мають вибору і змушені отримувати російські паспорти. Розподіл за макрорегіонами

	Західний	Центральний	Південний	Східний	Загалом
ВАЖКО СКАЗАТИ	11,7%	20,1%	24,1%	21,8%	19.1%
Повністю не згодний/згодна	36,0%	22,1%	31,9%	31,1%	29.5%
Частково не згодний/згодна	14,9%	12,0%	7,8%	13,5%	11.9%
І так, і ні	12,7%	9,7%	8,2%	10,0%	10.2%
Частково згодний/згодна	9,5%	18,2%	8,8%	6,9%	11.9%
Повністю згодний/згодна	15,2%	17,9%	19,3%	16,6%	17.4%
Загалом	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Загалом співзвучні цьому і відповіді респондентів на наступне питання, а саме щодо того, як слід вчинити щодо тих, хто працював в органах влади чи структурах т. зв. «ДНР/ЛНР», співпрацювали з окупаційними органами, тощо. Лише 17,3% схильні думати, що вони були вимушені. Майже така саме кількість – 15,5%, за те, щоб обмежити їх в громадянських правах. **Більшість же виступає за те, щоб вони пройшли ретельну перевірку, за результатами якої було б прийняте рішення щодо обмеження їхніх прав (47,9%)**. Все це говорить про досить низький рівень толерантності українців до структур т. зв. «ДНР/ЛНР» та/чи тих, хто в них працює. (Таблиця 8).

Таблиця 8. На Вашу думку, всі, хто працювали в органах влади чи структурах т. зв. «ДНР/ЛНР», співпрацювали з окупаційними органами...

Були вимушені, їх не треба обмежувати в громадянських правах (обіймання посад в органах влади, голосування, тощо).	17.3
Мають пройти ретельну перевірку українськими спецслужбами, за результатами, якої можуть бути обмежені або не обмежені їхні громадянські права (обіймання посад в органах влади, голосування, тощо).	47.9
Мають бути обмежені в громадянських правах (обіймання посад в органах влади, голосування, тощо).	15.5
ВАЖКО СКАЗАТИ	19.3

Найцікавіше, що при цьому більшість вважає, що Україна має підтримати тих громадян України, які працювали в органах влади так званих ДНР/ЛНР, проте свідомо вирішили перейти на бік України. З цим згодні 54,7% населення, тоді як 28,4% вагаються чи не можуть відповісти (Таблиця 9). Регіональний розподіл відповідей за цим питання є схожим в трендах, хоча й виразнішим на Півдні та на Сході (Таблиця 9.1).

Щодо тези про потребу підтримати тих, хто проходив службу в незаконних збройних формуваннях так званих ДНР/ЛНР, але не вчинив злочинів та вирішив перейти на бік України – то рівень згоди з нею є дещо нижчим, 49,9%, «рівень вагань» дещо вищим – 30,3% (Таблиця 10).

Таблиця 9. Українська влада має підтримувати тих громадян України, які працювали в органах влади так званих ДНР/ЛНР, проте свідомо вирішили перейти на бік України.

ВАЖКО СКАЗАТИ	16.8
Повністю не згодний/згодна	10.5
Частково не згодний/згодна	6.3
І так, і ні	11.6
Частково згодний/згодна	22.5
Повністю згодний/згодна	32.2

Таблиця 9.1. Українська влада має підтримувати тих громадян України, які працювали в органах влади так званих ДНР/ЛНР, проте свідомо вирішили перейти на бік України.
Розподіл за макрорегіонами

	Західний	Центральний	Південний	Східний	Загалом
ВАЖКО СКАЗАТИ	12,1%	17,7%	20,9%	16,6%	16.8%
Повністю не згодний/згодна	15,2%	10,2%	8,5%	5,9%	10.5%
Частково не згодний/згодна	10,1%	7,2%	3,2%	2,8%	6.3%
І так, і ні	14,9%	11,4%	8,3%	11,7%	11.6%
Частково згодний/згодна	24,2%	29,0%	15,9%	15,2%	22.5%
Повністю згодний/згодна	23,5%	24,5%	43,1%	47,9%	32.2%
Загалом	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%

Таблиця 10. Українська влада має підтримати тих громадян України, які проходили службу в незаконних збройних формуваннях так званих ДНР/ЛНР та не вчинили злочинів, проте вирішили перейти на бік України.

ВАЖКО СКАЗАТИ	18.9
Повністю не згодний/згодна	12.7
Частково не згодний/згодна	7.2
І так, і ні	11.4
Частково згодний/згодна	20.7
Повністю згодний/згодна	29.2

З наведених відповідей не дивує, що більшість респондентів підтримують введення додаткових перевірок чи процедур для жителів окупованих територій задля отримання українського біометричного паспорту. З цим погоджуються 57,6% (Таблиця 11).

Таблиця 11. Жителі окупованих територій мають проходити додаткові процедури та/або перевірки для отримання українського біометричного паспорту.

ВАЖКО СКАЗАТИ	13.3
Повністю не згодний/згодна	15.9
Частково не згодний/згодна	6.0
І так, і ні	7.2
Частково згодний/згодна	18.2
Повністю згодний/згодна	39.4

Цікавими, хоча й дещо очікуваними, є відповіді українців на питання, хто має оплачувати відбудову тимчасово окупованих територій Донбасу після їх повернення під контроль України. Респонденти могли обрати не більше трьох варіантів, і найбільш популярними виявились: Росія (59,3%), Україна (32,9%) та олігархи (25,5%). Менше всього, на думку респондентів, до цього мають бути залучені безпосередньо США та ЄС (5,7% та 4,6% відповідно). (Таблиця 12).

Таблиця 12. Хто, на Вашу думку, має оплачувати відбудову тимчасово окупованих територій Донбасу після їх повернення під контроль України. Оберіть не більше 3-х варіантів. НЕ БІЛЬШЕ 3-Х ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДІ.

Росія	59.3
Україна	32.9
Олігархи	25.5
За рахунок коштів, експропрійованих у бойовиків	16.9
Міжнародні організації	14.5
Власним коштом окупованих територій	10.8
США	5.7
ЄС	4.6
Інше	1.7
ВАЖКО СКАЗАТИ	8.7

Окремо ми запитували про те, як українці розуміють особливий статус для Донбасу та що стоятиме за можливою його реалізацією. Так само, респонденти могли вибрати до трьох варіантів відповідей включно. Тут слід відзначити, що трохи більше чверті всіх респондентів сказали, що їм важко відповідати на це питання (26,5%), що може свідчити про те, що люди фактично не розуміють, що саме стоїть за постійним вживанням цього словосполучення журналістами й політиками, в медіа та публічному дискурсі. Дві найбільш популярні змістовні альтернативи радше вказують на розуміння його статусу як технічного кроку чи вимушеної поступки. Загалом, відповіді респондентів на це питання свідчать, що вони з осторогою ставляться до т. зв. «особливого статусу» (Таблиця 13).

Таблиця 13. Особливий статус для Донбасу це... Оберіть не більше 3-х варіантів. НЕ БІЛЬШЕ 3-Х ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДІ.

Перехідний період, час на повноцінну реінтеграцію в Україну	20.3
Вимушені поступки з боку України, без яких неможливе відновлення територіальної цілісності	20.1
Створює небезпечний прецедент, що загрожує єдності країни	14.2
Пастка Кремля для розколу України	13.9
Справедлива вимога жителів Донбасу для збереження їх ідентичності та самобутності в умовах України	13.4
Крок до федералізації України	8.3
Зміни до Конституції України з метою законодавчого закріплення їх автономії	6.3
Модний термін для позначення звичайної децентралізації	3.6
Має поширюватися на всю територію Донецької та Луганської областей	2.8
Право цих територій накладати вето на зовнішньополітичні рішення	2.4
Інше	0.3
ВАЖКО СКАЗАТИ	26.5

Окремо ми запитували українців і про те, **чим є «ДНР/ЛНР» та чи має Україна має припинити бойові дії та визнати їх**. Обидва питання мали тільки один варіант відповіді. Найчастіше, респонденти визначали «ДНР/ЛНР» як Терористичні організації (20,8%), Українські території, окуповані Росією (16,5), або як Псевдодержавні утворення (15%). **Загалом, негативну оцінку та/чи визначення «ДНР/ЛНР» надали в своїх відповідях 66,9%**, тобто переважна більшість. 15,6% зазначили, що їм важко відповісти (Таблиця 14).

Також, **більшість українського суспільства проти того, щоб Україна припинила бойові дії та визнала «ДНР/ЛНР» – 53,7%** (Таблиця 15).

Таблиця 14. На Вашу думку, ДНР/ЛНР – це...

Терористичні організації	20.8
Російська окупація української території	16.5
Псевдодержавні утворення	15.0
Маріонетки Кремля	14.6
Реакція народу на події Євромайдану	13.5
Незалежні держави	3.8
Ваш варіант	0.3
ВАЖКО СКАЗАТИ	15.6

Таблиця 15. Україна має припинити бойові дії та визнати «ДНР/ЛНР».

ВАЖКО СКАЗАТИ	12.4
Повністю не згодний/згодна	43.3
Частково не згодний/згодна	10.4
І так, і ні	8.4
Частково згодний/згодна	6.9
Повністю згодний/згодна	18.6

Коли мова заходить про можливі шляхи повернення контролю над тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської областей, то переважна більшість вказує на важливість виключно мирних перемовин (66,2%). Проте одразу впадає у вічі, що не дивлячись на таку декларовану вимогу мирних перемовин, українці виявляються не готовими до більшості компромісів. (Таблиця 16).

Таблиця 16. Повернення контролю над тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської областей можливе за умов... НЕ БІЛЬШЕ 3-Х ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДІ.

Виключно мирних перемовин	66.2
Якщо населення цих територій захоче жити в Україні	16.6
Тиску міжнародної спільноти	12.6
Пряких перемовин з ватажками т. зв. «ДНР/ЛНР»	8.6
Тільки за згоди Росії	7.1
Надання особливого статусу цим територіям	6.7
Виключно військовим шляхом	6.0
Не можливе доти, доки існує РФ (в сучасному стані)	5.8
Зміни мовної політики в Україні	4.6
Надання ватажкам т. зв. «ДНР/ЛНР» представництва у Верховній Раді та органах влади України	2.0
Зміни зовнішньополітичного курсу України	3.1
Інше	0.1
ЗОВСІМ НЕ МОЖЛИВЕ	1.4
<i>ВАЖКО СКАЗАТИ</i>	9.7

Нарешті, в оцінці наслідків повернення контролю над тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської областей респонденти були більшими оптимістами щодо соціально-політичного розвитку – позитивний баланс 7,0, проте песимістами щодо економічного – негативний баланс 6,3. (Таблиця 17). Майже третина респондентів (30,4%) вибрали відповідь «важко сказати».

Таблиця 17. Повернення контролю над тимчасово окупованими територіями Донецької та Луганської областей... НЕ БІЛЬШЕ 3-Х ВАРІАНТІВ ВІДПОВІДІ.

Спричинить соціальні та/або політичні конфлікти в Україні.	13.9
Стане поштовхом для соціального та політичного розвитку України.	20.9
Завдасть фінансового удару Україні.	22.2
Сприятиме відновленню економіки України.	15.9
Унеможливить членство України в НАТО.	3.2
Пришвидшить набуття Україною повноцінного членства в НАТО.	4.8
Пришвидшить вступ України в ЄС.	5.9
Стане на заваді членству України в ЄС.	1.2
Допоможе відновити добросусідські стосунки з Росією.	9.3
Остаточне погіршить стосунки з Росією.	3.6
Інше	0.4
<i>ВАЖКО СКАЗАТИ</i>	30.4